PŘIJÍMACÍ ZKOUŠKA NA NAVAZUJÍCÍ STUDIUM OBORU GEOGRAFIE A REGIONÁLNÍ ROZVOJ PŘF OU PRO AKADEMICKÝ ROK 2009/2010 – PÍSEMNÁ ČÁST DNE 8. ČERVNA 2009

1. Vysvětlete rozdíly příčin procesů suburbanizace a deurbanizace a srovnejte je z hlediska směrů migrace a změny počtu obyvatel ve vztahu k jádru a zázemí města.

Suburbanizace

Fáze suburbanizace je charakterizována rozvojem nízkopodlažní zástavby v územích nacházejících se mimo kompaktní město. V suburbánním pásu je dosahováno vysokých relativních přírůstků obyvatel imigrací, zatímco centrum a starší čtvrtě populačně stagnují, popřípadě obyvatelstvo začíná postupně ubývat. Suburbanizace je často spojována se stěhováním obyvatel s vyšším sociálním statusem z centrálních částí města na předměstí. Proces byl do značné míry ovlivněn územním plánováním, které v reakci na nezdravé prostředí vnitřních měst preferovalo rozvolněnou zástavbu ve zdravém prostředí mimo města, ale v dobré dopravní dostupnosti umožňující využívat městské výhody (pracovní příležitosti, služby, kulturu). Po druhé světové válce rozvoj suburbanizace podpořil vliv státu v oblasti investic do dopravní infrastruktury, podpoře hypoték a garantováním sociálně spravedlivějšího rozdělování společenského bohatství (sociální stát a politika plné zaměstnanosti, minimální mzdy, apod.).

Deuburbanizace

Deurbanizace je třetí urbanizační fází charakterizovanou poklesem počtu obyvatel v celém kompaktním městě a populační stagnací předměstí. Proces byl do značné míry způsoben deindustrializací v centrálních částech měst (koncentrace nejstarších upadajících průmyslových odvětví) a následným odlivem obyvatel i pracovních příležitostí do nových (nově, plánovitě založených) měst, malých měst a venkovských oblastí. Proces deurbanizace byl v některých případech ovlivněn nástroji regionálního a územního plánování, např. při vymezování zelených pásů kolem velkých měst v Anglii, zamezujících další expanzi do venkovského prostoru. Významný vliv mělo i státem financované nebo dotované budování nových měst.

2. Rozveďte pozitivní i negativní ekonomické a sociální dopady rozvoje nových nákupních center a hypermarketů ve městech.

Ekonomické dopady:

Pozitivní je možno chápat širší nabídku nákupních příležitostí, spočívající ve zvýšení možností výběru prodejních jednotek, porovnání cen, snadnější dostupnost objemného nepotravinářského zboží pro motorizované zákazníky. Konkurenční hrozba nových nákupních center vede k renovaci a znovuoživování některých tradičních center. Ovšem prostorově je velmi selektivní a uskutečňuje se pouze za podpory místních samospráv.

Negativní se projevují snížením konkurenceschopnosti a obratu mnohých stávajících center, nevyjímaje jednotlivé nezávislé prodejny a rovněž záleží na sortimentní struktuře původních jednotek. Nezávislí prodejci se musí buďto vysoce specializovat nebo jako v případě "hobby" sortimentu lokalizují své prodejny v oblastech s velmi nízkými nájmy, podél výpadových silnic a v odlehlých částech města.

Sociální dopady:

Pozitivní: nabízejí vytíženým rodinám s dvěma výdělečně činnými osobami možnost plnohodnotného nákupu i mimo centrum města v blízkosti jejich bydliště. Nabízejí též pracovní příležitosti obyvatelům (především ženám) žijících v jejich okolí.

Negativní: jedná se především o nemožnost nebo snížení jejich dostupnosti v dimenzi cenové nebo vzdálenostní pro znevýhodněné zákazníky Zákazníci s nízkými příjmy kromě nákupu potravin nemají žádný prospěch z nových nákupních center. Obyvatelstvo bydlící v malých obcích na okraji měst nebo v jeho okrajových částech bez automobilu, v nichž je maloobchodní síť v důsledku malé spádové oblasti a blízkosti hypermarketů pro maloobchodníky značně neatraktivní. Pro takto znevýhodněné zákazníky vyplývá nutnost dojíždět i za zbožím denní potřeby do hypermarketů v nákupních centrech na okrajích měst. Ženy s malými dětmi a zdravotně postižení občané s omezenou mobilitou. Mají velmi zúžené nákupní možnosti soustředící se zejména na prodejní jednotky v okolí. V případě, že není v místě lokalizována diskontní prodejní jednotka potravin, jsou tak nepřímo nuceni vynaložit mnohdy i vyšší výdaje za zboží denní potřeb.

3. Výstižně charakterizujte priority v rozvoji dopravních sítí a infrastruktury v ČR v kontextu EU.
Kvalitní, rychlé, kapacitní propojení hlavních hospodářských center v rámci evropského kontinentu
Pro ČR význam zejména propojení zemí střední Evropy silničními a železničními sítěmi v rámci dopravních koridorů

Priority v rozvoji silničních komunikací:
Dobudování propojení jižní – severní Evropy přes ČR:
dobudování dálnice D 47 v úseku Lipník-Ostrava-Bohumín (Polsko směr Katovice-Gdaňsk-severní Evropa) a rychlostní komunikace R 48 (ve směru N. Jičín-Frýdek-Místek-Chotěbuz – Cieszyn)
Dálniční propojení z D1, resp. D2 s Vídní a jižní Evropou v úseku Pohořelice – Mikulov – Vídeň s využitím R 52, příp. Břeclav - Vídeň (dosud nerozhodnuto)
Vybudování dálnice D3 (E55) Praha – Tábor – Č. Budějovice – D. Dvořiště – Linec (napojení na A1 Vídeň – Mnichov)
Dobudování dálnice D8 Praha – Drážďany (Berlín – severní Evropa) v úseku Lovosice – Teplice – Ústí n.L.
Propojení západní a východní Evropy:
Dobudování D11 Praha – Náchod - Polsko v úseku H. Králové – hranice s Polskem (K.Zdrój – Wroclaw)
V dalších etapách po r. 2010, prodloužení D1 ve směru Kroměříž – Přerov – Lipník s odbočkou R49 ve směru na Slovensko (Púchov –Pováží – východní Slovensko)
Vybudování rychlostní komunikace R6 Praha - K.Vary - Cheb – Na Pomezí – (napojení na D9 Bayreuth – Norimberk)
Vybudování rychlostní komunikace R 35 hranice s Německem – Liberec – Turnov – H.Králové – Moravská Třebová – Mohelnice (Mohelnice- Olomouc – hotová)
hotovy jsou na našem území D2, D 5 a R10 (Praha-Liberec)

Priority v rozvoji železničních komunikací
Dobudování mezinárodně významných železničních koridorů, spojujících jižní a severní, západní a východní Evropu
Na našem území je již hotov koridor č.2 ze Slovenska přes Břeclav – Přerov – Ostravu – Bohumín do Polska
dobudování částí koridorů č. 1 ve směru Břeclav – Brno – Praha – Děčín – Drážďany (Berlín)
č. 3 z Německa (Schirnding) – Cheb – Plzeň – Praha – Č. Třebová – Přerov – Č. Těšín – Mosty u Jablunkova – na Slovensko
č. 4 ze s. Německa (Berlín, Drážďany) přes Děčín – Ústí – Prahu na jih přes Tábor – Veselí n. Lužnicí - Č. Velenice – Gmund do Rakouska

Priority rozvoje letecké dopravy
Modernizace mezinárodních letišť, především v Praze, Brně, Ostravě a v Karlových Varech
Snahy o rozšíření pravidelných linek, především v rámci Evropy. Kromě Prahy mají uvedená letiště pravidelné linky do Německa, V. Británie, Rakouska, Ruska

Priority rozvoje vodní dopravy:
V současné době v rámci mezinárodní dopravy menší význam (Vltava - Labe, Morava – Dunaj)
Priority - v rámci regionálního a lokálního rozvoje (rekreační doprava, vč. dopravy na vodních nádržích a Baťově kanále)

4. Vysvětlete rozdíl mezi procesem dezindustrializace a reindustrializace.
Dezindustrializace: oslabení role průmyslu ve struktuře hospodářských sektorů (terciarizace hospodářství - lze dokumentovat např. podílem na HDP anebo zaměstnaností) respektive ústup průmyslu z regionu.

Reindustrializace: vytváření nových průmyslových struktur, lépe odpovídajících potřebám současného hospodářství. Proces spojený s restrukturalizací tradičních průmyslových odvětví (většinou kapitálově, surovinově a energeticky náročných) a přechodem k moderním průmyslovým odvětvím (propojeným s vědou a výzkumem).
Nové zprůmyslnění regionu s cílem posílit jeho konkurenceschopnost.

5. Uveďte nejdůležitější změny, k nimž došlo v rozvoji průmyslu v ČR v transformačním období.
V transformačním období byly vytvořeny předpoklady pro fungování tržní ekonomiky. Jeho počátek je charakterizován především destruktivními dopady – ekonomickým propadem a poklesem zaměstnanosti.

Nejmarkantnějšími projevy v rozvoji průmyslu jsou:
Změny vlastnické struktury (privatizace, zahraniční vlastníci, oslabení výhradní role státu).
Změny velikostní struktury (rozpad velkých podniků, růst počtu malých a středních podniků).
Změny odvětvové struktury (oslabení role oborů těžkého průmyslu, útlum, konverze, růst zpracovatelského průmyslu), překonání strukturální deformace z předchozího období.
Regionální rozměr strukturálních změn (jádrové x strukturálně postižené regiony).
Změny teritoriální orientace exportu průmyslových výrobků (Východ – Západ).
Překonávání technologické izolace, zvyšování produktivity práce, efektivity, inovativnosti, konkurenceschopnosti.
Vytvoření nástrojů podpory a jejich aplikace v rámci hospodářské /průmyslové a regionální politiky (podpora investorů, podpora průmyslových zón, podpora strukturálně postižených regionů, rekvalifikační programy).

6. Vysvětlete, v čem spočívá plnění tzv. mimoprodukčních funkcí v zemědělství. Uveďte konkrétní opatření, která finančně podporují plnění těchto funkcí a jaké mají být jejich očekávané pozitivní dopady.

Multifunkční zemědělství spočívá v plnění produkčních (potraviny, krmiva, hnojiva, osiva, suroviny pro zpracovatelský průmysl) a mimoprodukčních funkcí.

Mimoprodukční funkce spočívají v tvorbě produktu/služby nekomoditní povahy (viz produkční funkce výše):
environmentální: péče o jednotlivé složky krajinné sféry/krajiny (zejména půda, voda) v kulturním stavu
ekologická: péčí o krajinu napomáhat udržovat určitou přírodní rovnováhu jednotlivých složek a tím zvyšovat biodiverzitu
ekonomická: poskytovat určité pracovní příležitosti ve venkovských regionech v agrárních činnostech, ale také zapojením do jiných aktivit (agroturistika – ubytovací, stravovací služby, servisní služby atd.), zvyšovat konkurenceschopnost odvětví
sociální: možností uplatnění v agrárním sektoru udržet venkovskou populaci (zejména mladou), zabránit tím zhoršování demografické situace na venkově, jeho vyklidňování a úpadku, snižovat rozdíly v sociálních podmínkách
kulturní: zachovat tradiční ráz venkova a venkovské krajiny, venkovskou kulturu, tradice, jazyk atd. Vytvářet či udržovat atraktivní kulturní krajinu pro městské návštěvníky a další účastníky cestovního ruchu, tím napomáhat vytváření dalších ekonomických aktivit a pracovních příležitostí na venkově.

Mimoprodukční funkce jsou finančně podporovány, konkrétní podpůrné priority a opatření jsou součástí Operačního programu „Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství“:

Priority a přehled opatření a podopatření/aktivit například:

Priorita I. Podpora zemědělství, zpracování zemědělských produktů a lesnímu hospodářství
Přehled opatření a podopatření/aktivit
1.1 <u>Investice do zemědělského majetku / zemědělských podniků</u>
Podopatření/aktivita
1.1.1 Investice do zemědělského majetku a podpora mladým začínajícím zemědělcům
1.1.2 Prohlubování diverzifikace zemědělských činností
1.2 <u>Zlepšení zpracování zemědělských výrobků a jejich marketing</u>
1.3 <u>Lesní hospodářství</u>
Podopatření/aktivita
1.3.1 Obnova lesního potenciálu poškozeného přírodními kalamitami a požárem a zavádění příslušných ochranných preventivních opatření
1.3.2 Investice do lesů
1.3.3 Sdružování majitelů lesa
1.3.4 Zalesňování zemědělsky nevyužívaných půd

Priorita II. Rozvoj venkova, rybářství a odborné vzdělávání
Přehled opatření a podopatření/aktivit
2.1 <u>Posílení přizpůsobivosti a rozvoje venkovských oblastí</u>
Podopatření/aktivita
2.1.1 Pozemkové úpravy
2.1.2 Obnova potenciálu a zachování zemědělské krajiny
2.1.3 Řízení a zajištění funkčnosti zemědělských vodních zdrojů
2.1.4 Rozvoj venkova (podopatření typu LEADER+)
2.1.5 Diverzifikace zemědělských aktivit a aktivit blízkých zemědělství
2.2 <u>Odborné vzdělávání</u>
2.3 <u>Rybářství</u>
Podopatření/aktivita
2.3.1 Zpracování ryb a marketing výrobků z ryb
2.3.2 Chov vodních živočichů - akvakultura
2.3.3 Činnosti prováděné odborníky v rybářství

Priorita III. - Technická pomoc
Přehled opatření
3.1 <u>Technická pomoc</u>

Další podpůrná opatření jsou součástí Horizontálního plánu rozvoje venkova:

Zachovat zemědělství ve znevýhodněných oblastech, zlepšit příjmovou situaci zemědělců zejména v méně příznivých oblastech a působit proti jejich odlivu ze znevýhodněných oblastí.

1) Méně příznivé oblasti a oblasti s environmentálními omezeními (zajištění srovnatelnějších příjmů s příhodnějšími oblastmi)
2) Agro-environmentální opatření (rozšíření aktivit o environmentální služby, generování dalších příjmů za environmentální služby)
3) Předčasné ukončení zemědělské činnosti (podpora příchodu mladších, progresivnějších a vzdělanějších zemědělců do sektoru)
4) Lesnictví (zhodnocení půdy méně vhodné pro zemědělské hospodaření, diversifikace příjmů)
5) Zakládání skupin prvovýrobců
6) Udržování lesních a travních porostů

7. Popište a objasněte regionální rozdíly v rozmístění hlavních ekonomických aktivit v Rakousku.

Rakousko je charakteristické výraznou územní nerovnoměrností v rozmístění ekonomických aktivit, která byla v průběhu hospodářského vývoje způsobena řadou faktorů – přírodní podmínky, výskyt surovin a energetických zdrojů, možnostmi dopravy, polohou Vídně jakožto významné evropské metropole apod.

Hlavní a nejvyspělejší ekonomickou oblastí je **Podunajská oblast** (tvořena územím Vídně, Horních a Dolních Rakous), zaměřená na intenzivní zemědělskou výrobu a téměř veškerá průmyslová odvětví. Samotná Vídeň a blízké okolí vytváří hlavní průmyslovou oblast státu (podíl 40 %), vyznačuje se mimořádně silnou koncentrací aktivit terciérního sektoru a představuje klíčové středisko rakouské vědy, výzkumu a vysokého školství.

Alpská oblast, zahrnující území ostatních spolkových zemí Rakouska, se podílí ze 70 % na celostátních příjmech z cestovního ruchu, který je dominantním segmentem ekonomiky. Výrobní aktivity jsou významněji koncentrovány v průmyslových podoblastech štýrské (Graz, Leoben, Erzberg – těžba a zpracování rud železných i neželezných kovů, strojírenství, dřevozpracující, papírenský, kožedělný průmysl), solnohradské (Salzburg, Hallein), tyrolské (Innsbruck) či korutanské (Klagenfurt, Villach).

8. Výstižně vysvětlete principy Politiky ekonomické a sociální soudržnosti EU (dále jen PESS EU) a horizontální priority Společenství.

Koncentrace: finanční prostředky mají být v rámci implementace PESS EU použity koncentrovaně na řešení nejzávažnějších problémů v určitých regionech nebo v určitých sektorech členského státu EU (opakem by bylo „kropení konví“ – financovat všem všechno). To znamená, že finanční prostředky jsou použity na dosažení předem definovaných Cílů PESS

Programování – finanční prostředky obdrží v rámci implementace PESS EU ten region a sektor, který má zpracován program rozvoje (operační program), který je komplexní, integrovaný a dlouhodobý (nyní sedmileté sektorové a regionální operační programy)

Partnerství – ve všech fázích realizace PESS EU musí být zapojeni nejdůležitější aktéři z veřejného, soukromého i neziskového sektoru

Doplňkovost (kofinancování, adicionalita) – každý operační program (popř. projekt v rámci OP) je nutno doplňkově spolufinancovat z různých veřejných i soukromých finančních zdrojů členského státu

Monitorování, evaluace – každý operační program (či projekt financovaný v rámci operačního programu) je průběžně sledován z hlediska dosahování cílů a efektivního využívání financí z PESS EU (monitoring) a také je hodnocen z hlediska jeho přínosů předem (ex ante), průběžně (interim) a po jeho proběhnutí (ex post) dle předem stanovených indikátorů.

Horizontální priority jako obecné principy: udržitelný rozvoj, rovné příležitosti, informační společnost, zaměstnanost.

9. Charakterizujte obecné cíle regionálního rozvoje.

zvyšování kvality života (zlepšování materiálních a nemateriálních/duchovních podmínek života) obyvatel v obci a regionu; politická stabilita – např. prevence meziregionálních konfliktů; udržitelný ekonomický růst a rozvoj; sociální spravedlnost – zajištění rovných příležitostí pro uplatnění jedince ve společnosti zlepšování stavu životního prostředí

10. Vyjmenujte 10 teorií regionálního rozvoje (regionálního vývoje, růstu).

Lokalizační teorie (Thunen, Weber, Loesch); Path dependence; Teorie endogenního růstu; Nová teorie obchodu; Teorie exportní základy (D. North); Teorie růstových pólů (Perroux, Boudeville); Teorie kumulovaných příčin (G. Myrdal); Teorie nerovnoměrného rozvoje (A.Hirschman); Teorie polarizovaného rozvoje (J.Friedmann), Teorie nerovné směny (A. Emmanuel), Teorie závislosti – dependency theory; Teorie výrobních cyklů (R. Vernon); Teorie ziskových cyklů (A. Markusen); Regulační teorie (Lipietz, A., Aglieta, M); Teorie dlouhých vln ekonomického vývoje (N.D. Kondratiev); Teorie stádií ekonomického růstu (W. Rostow); Teorie flexibilní specializace; Teorie územních děleb práce (D. Masery), Lokality debate; Teorie výrobních okrsků; Teorie učících se regionů; Teorie clusterů; aj.